

Grunnlovsforslag nr. 6

(2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Heikki Holmås, Åsa Elvik, Inga Marte Thorkildsen og Odd Einar Dørum

Dokument nr. 12:6 (2007–2008)

Grunnlovsforslag fra Heikki Holmås, Åsa Elvik, Inga Marte Thorkildsen og Odd Einar Dørum om endringer i Grunnloven §§ 12, 50 og 61 (innføring av stemmerettsalder 16 år ved stortingsvalg)

Til Stortinget

BAKGRUNN

Stemmeretten er blant demokratiets mest grunnleggende borgerrettigheter. Når borgerne gjennom valg utpeker de som skal styre landet, understreker dette det grunnleggende prinsipp om at all makt utgår fra folket. Denne retten må omfatte alle som anses voksne nok til på fritt grunnlag å gjøre seg opp en mening om hvordan staten bør styres.

Folkesuverenitetsprinsippet – tanken om at folkets vilje var statens eneste mulige legitime grunnlag – stod sentralt da den norske grunnloven ble til i 1814. Eidsvollsmennene var selv utsendt for å representere sine hjembygder, og i Grunnloven § 50 slo de fast at den lovgivende og bevilgende myndighet skulle ligge hos folket gjennom folkets representanter. Dette prinsippet har stått uforandret siden – men ideen om hvem som er folket har endret seg drastisk siden den gang. Fra 1814 måtte man være mann på minst 25 år (8 år eldre enn Riksforsamlingens yngste medlem Thomas Konow) med eiendom for å anses meningsberettiget.

Det skulle gå nærmere 100 år før stemmeretten omfattet alle menn og kvinner over en viss alder.

Stemmerettsalderen har gradvis blitt senket, siste endring ble foretatt i 1980 da kravet ble endret fra å være 18 år på valgdagen til å være 18 år i valgåret. Med dette fjernet man den automatiske koblingen mellom stemmerettsalder og myndighetsalder.

Det er i Norge i dag en rekke plikter og rettigheter som tildeles på bakgrunn av alder. Fra man som seksåring får rett og plikt til skolegang og fram til at verneplikten (for menn) inntre det året man fyller 19 år og begrensningene i forhold til kjøp av alkoholholdige drikkevarer opphører ved fylte 20 år, innføres gradvis de rettigheter og plikter som tilkommer en norsk borger. Flest mulig bør ha stemmerett i et samfunn som ønsker å ha et demokratisk styresett. Det er da to måter å tilnærme seg spørsmålet om når den enkelte bør få stemmerett. Den ene er å ta utgangspunkt i de ulike plikter og rettigheter og ta stilling til hvilke plikter som naturlig hører sammen med stemmeretten. Den andre er å forsøke å finne ut hvor tidlig borgerne ønsker å ha denne retten.

Den mest sentrale av disse to innfallsvinklene er den første – hvilke plikter og rettigheter hører naturlig sammen med stemmeretten? Dagens 16-åringer har en rekke plikter og rettigheter. Blant annet kan nevnes:

- Plikten til å forstå og følge landets lover (uttrykt gjennom kriminell lavalder).
- Retten til selv å velge politisk og religiøst ståsted gjennom å melde seg inn og ut av foreninger og kirkesamfunn.
- Retten til abort uavhengig av foreldrenes syn og til å bli betraktet som voksen i forhold til seksualitet (uttrykt gjennom seksuell lavalder).

Ut fra det demokratiske grunnprinsipp om at flest mulig skal ha stemmerett, kan det være naturlig å se stemmeretten i sammenheng med retten og evnen til å ta selvstendige standpunkter, uttrykt i det andre av punktene over. Videre er det grunn til å se stemmerettsalder og kriminell lavalder i en sammenheng. Den som er gammel nok til å dømmes etter landets

Beriktiget

lover, bør også ha den rett å være med å velge den lovgivende forsamling.

Den andre innfallsvinkelen, å spørre seg om hvor tidlig borgerne vil ha interesse for å stemme ved valg, kan det neppe finnes ett fasitsvar på. Det finnes ingen aldersgruppe med 100 prosent valgdeltakelse. Dessuten må en kunne anta at samfunnets holdning til hvem som kan og bør stemme – uttrykt gjennom stemmerettsalder – kan påvirke den enkeltes syn på verdien av eget bidrag.

En rekke land i verden har satt ned stemmeretten til 16 eller 17 år. I Europa har vi først og fremst erfaringer fra fem delstater i Tyskland som har senket stemmerettsalderen til 16 år ved kommunevalg. Det første kommunevalget med en stemmerettsalder på 16 år ble gjennomført i 1996 i Niedersachsen.

I en rapport fra Ungdomsstyrelsen i Sverige gjennomsås erfaringene fra de delstatsvalgene i Tyskland der stemmerettsalderen har vært 16 år. Studien viser at gruppen 16–18 år har en større valgdeltakelse enn andre aldersgrupper helt opp til 45 år. Aldersgruppen 18–25 år har en meget lav valgdeltakelse. I studien påpekes det at den lavere stemmerettsalderen veldig raskt ble akseptert som normalt. Det er ikke lenger noen offentlig debatt om stemmerettsalderen.

Den østerrikske nasjonalforsamlingen vedtok den 5. juni 2007 å innføre stemmerett for 16-åringene for valg på alle nivåer – fra lokale valg til nasjonale valg og folkeavstemninger. Det første nasjonale valget der også 16-åringene har stemmerett vil bli valget til Europaparlamentet i juni 2009.

Forskningsresultater gir støtte til at det er fornuftig med lavere stemmerettsalder enn 18 år. Mark Franklin argumenterer i boka "Voter Turnout and the Dynamics of Electoral Competition in Established Democracies since 1945" for at 18 år er et uheldig tidspunkt å begynne som velger på. Franklin mener at velgere på 18 år verken hadde fullført sin utdanning, ikke etablert seg i et yrke og i mange tilfelle også befinner seg i et miljø der man ikke har knyttet til seg kontakter (på college/høyskole).

En uavhengig kommisjon i Storbritannia (the Power commission) som la fram sin innstilling i slutten av februar 2006, gikk inn for å senke stemmerettsalderen fra 18 til 16 år. Også i denne sammenheng ble det trukket fram at ungdom i 16- og 17-års alder fortsatt var i en utdannings situasjon der debatter omkring valg og politikk finner sted. Når ungdommen har forlatt utdanningsstedet er man mindre eksponert for debatter omkring hvorfor det er viktig å stemme.

Lokaldemokratikommisjonen som la fram sin innstilling 4. april 2006, drøftet også spørsmålet om stemmerettsalder ved lokalvalg. Mindretallet i kom-

misjonen, representanter fra Venstre, Sosialistisk Venstreparti, Kystpartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, gikk inn for at stemmerettsalderen ble satt til 16 år ved lokalvalg. Det står i innstillingen:

"Desse medlemmene legg avgjerande vekt på at stemmeretten er ein demokratisk rett, og at stemmerett for 16-åringar kan medverke til større politisk engasjement blant ungdom."

Barneombud Reidar Hjermandt tok i en artikkel i juli 2007 til orde for prøveprosjekter med stemmerett for 16- og 17-åringene ved lokalvalget i 2011:

"Gir vi 16-åringene en stemme, vil vi stimulere politikerne til å lytte og kommunisere mer til ungdommen, undervisning i samfunnsfag i ungdomsskolen vil få større relevans, valgkampen bane seg vei i den videregående skolens korridorer og ungdommen blir vekket politisk på et tidligere tidspunkt. Dette vil i sin tur gi høyere valgdeltakelse blant unge velgere."

I en artikkel i Dagbladet i mai 2005 gikk forskerne Guro Ødegård ved NOVA (Norsk institutt for forskning om oppvekst og aldring) og Rune Karlsen ved Institutt for Samfunnsforskning inn for en stemmerettsalder på 16 år:

"Gjennom FNs barnekonvensjon har Norge forpliktet seg til å øke denne gruppens makt og innflytelse. Å gi 16-åringene stemmerett, som også var anbefalingen fra flertallet i Ungdommens Demokratiforum (2001), vil være et håndslag i riktig retning. Fem delstater i Tyskland har det siste tiåret praktisert stemmerett for denne aldersgruppen ved kommunevalgene. Resultatene har vært positive."

Det finnes med andre ord ikke grunnlag for å nekte 16-åringene stemmerett ved å vise til at en slik rett ikke er ønsket eller svekker den demokratiske deltakelsen. Tvert om gir erfaringene særlig fra Tyskland og forskningen en god begrunnelse for å senke stemmerettsalderen.

Det kan i parlamentarisk sammenheng både nasjonalt og internasjonalt oppstå problemer knyttet til funksjonsdyktigheten til ikke myndige stortingsrepresentanter. Dette kan være en god begrunnelse for å sette aldersgrensen for valgbarhet til 18 år selv om 16 år innføres som aldersgrense for stemmerett.

I Østerrike som har innført 16-års aldersgrense ved nasjonale valg, er ikke 16- og 17-åringene valgberettigede. Her er grensen for å bli valgt 18 år. For å kunne være valgbar til president i Østerrike må man være 35 år. Valgreformene i Østerrike viser hvordan det er fullt mulig å skille mellom aldersgrensene for stemmerett og valgbarhet.

FORSLAG

Det fremmes derfor følgende

f o r s l a g :

§ 12 første ledd skal lyde:

Kongen vælger selv et Raad af stemmeberettigede norske Borgere, som senest i det Aar, Valgthinget holdes, have fyldt 18 Aar.

§ 50 første ledd skal lyde:

Stemmeberettigede ved Storthingsvalg ere de norske Borgere, Mænd og Kvinder, som senest i det Aar, Valgthinget holdes, have fyldt 16 Aar.

§ 61 skal lyde:

Ingen kan vælges til Repræsentant uden at være stemmeberettiget og senest i det Aar, Valgthinget holdes, har fyldt 18 Aar.

20. juni 2008

Heikki Holmås

Inga Marte Thorkildsen

Åsa Elvik

Odd Einar Dørum

Referert i Stortingets møte 30. september 2008.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg."

Thorbjørn Jagland
president

Signe Øye
sekretær

